

POSTANOWIENIE

Dnia 2 października 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Halina Kiriło

w sprawie z odwołania M. R.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Rybniku
o ponowne ustalenie podlegania ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia
pozarolniczej działalności,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 2 października 2024 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z dnia 23 marca 2023 r., sygn. akt III AUa 827/21,

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;

2. zasądza od ubezpieczonego M. R. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Rybniku tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych z ustawowymi odsetkami za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia zobowiązanemu orzeczenia do dnia zapłaty.

[SOP]

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Katowicach wyrokiem z 23 marca 2023 r. oddalił apelację ubezpieczonego M. R. od wyroku Sądu Okręgowego w Bielsku – Białej z 30 marca 2021 r., oddalającego jego odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń

Spółecznych Oddziału w Rybniku z 15 września 2020 r. wydanej w przedmiocie ponownego wszczęcia postępowania o ustalenie podlegania wnioskodawcy ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej.

Ubezpieczony wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach, zaskarżając orzeczenie w całości i opierając skargę na podstawie naruszenia prawa materialnego: 1) art. 8 ust. 6 pkt 5 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 1230 ze zm.; dalej jako ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych lub ustawa systemowa) w związku z art. 3 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 221 ze zm.), przez ich niezastosowanie i sprzeczne z powyższymi regulacjami objęcie wnioskodawcy ubezpieczeniami społecznymi i dobrowolnie ubezpieczeniem chorobowym jako osoby prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą; 2) art. 83a ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych z związku z art. 61a § 1 k.p.a., przez jego błędną wykładnię skutkującą zaniechaniem uchylecia decyzji organu rentowego odmawiającej wszczęcia postępowania z powodów, które tego nie uzasadniały, w sytuacji gdy merytoryczna ocena zasadności wniosku o ponowne ustalenie podlegania ubezpieczeniom z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej może nastąpić jedynie po formalnym wszczęciu postępowania.

Mając na uwadze powyższe, skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu Sądowi oraz o zasądzenie od organu rentowego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych.

W ocenie odwołującego się, skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Sąd Apelacyjny w Katowicach w sprawie o ponowne ustalenie podlegania wnioskodawcy ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej wskazał, że nie ma podstaw do zweryfikowania zasadności poprzednio wydanej przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych decyzji, od której skarżący nie odwołał się. Sąd drugiej instancji nie skorygował wadliwej decyzji organu rentowego, który odmówił wszczęcia postępowania o ustalenie podlegania ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej, mimo

że nie było do tego podstaw. Merytorycznej oceny zasadności tego rodzaju wniosku dokonuje się bowiem po formalnym wszczęciu postępowania, wezwaniu ubezpieczonego do przedłożenia nowych dowodów lub ujawnienia okoliczności istniejących przed wydaniem poprzedniej decyzji.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Rybniku wniósł o odmowę przyjęcia skargi do rozpoznania oraz o zasądzenie od skarżącego na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Sąd Najwyższy, jako sąd kasacyjny, nie jest sądem powszechnym zwykłej, trzeciej instancji, zaś skarga kasacyjna (podobnie jak uprzednio kasacja) nie jest środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, a to z uwagi na przeważający w charakterze skargi kasacyjnej element interesu publicznego. Zgodnie z takim modelem skargi kasacyjnej, jej rozpoznanie następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c., tj. wówczas, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, bądź istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecnictwie sądów, czy też zachodzi nieważność postępowania lub gdy skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W konsekwencji tego, w art. 398⁴ § 2 k.p.c. wśród istotnych wymagań skargi kasacyjnej ustawodawca wymienił obowiązek złożenia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie. Wymóg ten wiąże się z tzw. przedsądem, polegającym między innymi na możliwości odmowy przez Sąd Najwyższy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.), a jego spełnienie powinno przybrać postać wyodrębnionego wyводу prawnego, w którym skarżący wykaże, jakie występujące w sprawie okoliczności pozwalają na uwzględnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jednocześnie uzasadnieniu, dlaczego odpowiadają one ustawowemu

katalogowi owych przesłanek. Ustawodawca nieprzypadkowo, konstruując wymagania skargi kasacyjnej, wyodrębnił w oddzielnych przepisach art. 398⁴ k.p.c. obowiązek przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (§ 1) oraz obowiązek przedstawienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienia (§ 2). Chodzi zatem o dwa odrębne, kreatywne elementy skargi kasacyjnej, które spełniają określone cele i poddawane są ocenie Sądu Najwyższego na różnych etapach postępowania kasacyjnego. Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie podlegają analizie na etapie przedsądu, natomiast przytoczone podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie oceniane są dopiero po przyjęciu skargi do rozpoznania, w trakcie jej merytorycznego rozpoznawania. Oba te elementy muszą być więc przez skarżącego wyodrębnione, oddzielnie przedstawione i uzasadnione, a dla spełnienia wymogu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. nie wystarczy odwołanie się do podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia, bo choć dla obu tych przesłanek argumenty mogą być podobne, to Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, nie analizuje zaś podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia. Skarga kasacyjna powinna być tak zredagowana i skonstruowana, aby Sąd Najwyższy nie musiał poszukiwać w uzasadnieniu jej podstaw pozostałych elementów konstrukcyjnych skargi ani tym bardziej się ich domyślać. Skarga kasacyjna jest wszak szczególnym środkiem zaskarżenia, realizującym przede wszystkim interes publiczny, polegający na usuwaniu rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych oraz na wspomaganiu rozwoju prawa, zatem uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powinno koncentrować się na wykazaniu, że takie okoliczności w sprawie zachodzą (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 31 stycznia 2008 r., II UK 246/07, LEX nr 449007; z dnia 10 marca 2008 r., III UK 4/08, LEX nr 459291; z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK38/08, LEX nr 404134 i z dnia 19 czerwca 2008 r., II UZ 18/08, LEX nr 406392).

Oczywista zasadność skargi kasacyjnej ma miejsce tylko wtedy, gdy dla przeciętnego prawnika z samej treści skargi – bez pogłębionej analizy i juredycznych dociekań – w sposób jednoznaczny wynika, że wskazane w niej podstawy zasługują na uwzględnienie. Skarżący, który powołuje się na tę przesłankę, powinien wykazać oczywistą zasadność skargi przejawiającą się

kwalifikowanym charakterem naruszenia przepisów prawa. Uzasadnienie wniosku o przyjęcie przesłanką oczywistej zasadności skargi kasacyjnej wymaga wykazania przez skarżącego niewątpliwej, widocznej na pierwszy rzut oraz bez konieczności dokonywania pogłębionej analizy, sprzeczności wykładni lub zastosowania prawa materialnego bądź procesowego z brzmieniem przepisów lub powszechnie przyjętymi regułami interpretacji. Sam stawiany przez skarżącego zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) prawa, zawarty w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania, nie prowadzi wprost do konkluzji, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Możliwa jest bowiem sytuacja, w której zaskarżony wyrok sądu drugiej instancji, mimo błędnego uzasadnienia, odpowiada prawu (art. 398¹⁴ *in fine* k.p.c.). Oczywiście naruszenie prawa występuje wówczas, gdy błąd w interpretacji lub stosowaniu prawa jest widoczny bez pogłębionej analizy wchodzących w grę przepisów i jednocześnie sprawia, że zaskarżone orzeczenie powinno być wyeliminowane z obrotu prawnego ze względu na jego rażącą wadliwość (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107; z dnia 5 października 2007 r., III CSK 216/07, LEX nr 560577; z dnia 19 marca 2004 r., II PK 4/04, LEX nr 585785; z dnia 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNP 2003 nr 18, poz. 437; z dnia 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPIUS 2002 nr 20, poz. 494).

Odwołujący się nie wykazał oczywistej zasadności skargi kasacyjnej. Twierdzenie skarżącego o rażącej wadliwości wyroku Sądu drugiej instancji opiera się na niewłaściwej interpretacji przepisów o postępowaniu w sprawie ponownego ustalenia prawa lub zobowiązania stwierdzonego decyzją ostateczną Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (art. 83a ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych).

Godzi się zauważyć, że w przypadku wystąpienia zainteresowanego z wnioskiem o wznowienie postępowania w trybie art. 83a ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, należy w pierwszej kolejności zbadać przesłanki dopuszczalności złożenia takiego wniosku i w razie stwierdzenia ich braku organ rentowy powinien odmówić ponownego ustalenia prawa do świadczenia. Organ rentowy może jednak wydać decyzję o wznowieniu postępowania, gdy spełnione są ku temu ustawowe przesłanki i odmówić zmiany swojej poprzedniej decyzji w

kwestii istnienia prawa lub zobowiązania. W obydwu przypadkach mamy do czynienia z nowymi decyzjami organu rentowego, od których odwołania inicjują nowe sprawy cywilne. Jeśli zatem zostaną spełnione przesłanki określone w tym przepisie, tj. wnioskodawca powoła nowe okoliczności lub przedstawi nowe dowody mające znacznie dla oceny jego prawa lub zobowiązania, to w toku procesu z odwołania od negatywnej decyzji tego organu, sąd ubezpieczeń społecznych może dokonać odmiennych niż w poprzednim postępowaniu sądowym ustaleń w zakresie stanu faktycznego sprawy i tę nową podstawę faktyczną żądania ubezpieczonego poddać ocenie w świetle przepisów prawa materialnego normujących warunki nabywania uprawnień lub powstawania zobowiązań z zakresu ubezpieczeń społecznych. W razie złożenia odwołania od decyzji organu rentowego wydanej w trybie art. 83a ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, nie obowiązuje prekluzja dowodowa, ograniczająca możliwość zgłaszania wniosków dowodowych do etapu postępowania administracyjnego poprzedzającego wydanie tejże decyzji. Ubezpieczony może zatem także w postępowaniu sądowym powoływać się na nowe okoliczności oraz nowe dowody uzasadniające wznowienie postępowania w trybie tego przepisu i rzutujące na jego prawo lub zobowiązanie (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 lutego 2022 r., III USKP 108/21, LEX nr 3305880).

Wznowienie postępowania wymaga stwierdzenia, że wystąpiły przesłanki o których mowa w art. 83a ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (przedłożenie nowych dowodów lub ujawnienie okoliczności istniejących w chwili wydania decyzji merytorycznej, które mają wpływ na oceniane nią uprawnienie) oraz zastosowania przesłanek z art. 154 § 1 k.p.a. (jeżeli za zmianą decyzji ostatecznej, na mocy której żadna strona nie nabyła prawa, przemawia interes społeczny lub słuszny interes strony). Spełnienie tych przesłanek wypada analizować w wymienionej kolejności, albowiem art. 83a ust. 1 ustawy systemowej zawiera regułę generalną dla wszystkich przypadków zmiany prawomocnej decyzji - zarówno niezaskarżonej (ust. 2) jak i zaskarżonej (ust. 3). Funkcją uregulowanej w tym przepisie instytucji jest stworzenie gwarancji wydania decyzji rentowych zgodnie z ukształtowaną *ex lege* sytuacją prawną zainteresowanych. Zarówno nowe dowody, jak i ujawnione okoliczności powinny zatem stanowić kategorie mające wpływ na prawo lub zobowiązanie. Ponowne ustalenie prawa lub

zobowiązania w tym trybie nie jest możliwe, jeżeli nowe dowody lub ujawnione okoliczności nie istniały w dniu wydania przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych ostatecznej decyzji albo nie mają one wpływu na prawo lub zobowiązanie stwierdzone taką decyzją (P. Kostrzewa: Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Komentarz, LEX).

Zastosowanie art. 83a ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych jest uzależnione od przedłożenia przez wnioskodawcę nowych dowodów lub wykazania okoliczności istniejących przed wydaniem poprzedniej, prawomocnej decyzji. Tymczasem skarżący występując z tej treści wnioskiem do organu rentowego, nie przedłożył żadnej dokumentacji mającej wpływ na jego prawo lub zobowiązanie ustalone pierwotną decyzją Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. W toku postępowania sądowego, po ustaleniu stanu faktycznego na podstawie akt organu rentowego, dokumentów przedłożonych przez odwołującego się, zeznań świadków J. H., L. M., Ł. M., Z. H., L. S., S. W., J. W. oraz przesłuchania skarżącego, Sąd pierwszej instancji, a za nim Sąd drugiej instancji, uznali, że brak jest jakichkolwiek nowych dowodów i okoliczności, które pozwalałyby na przyjęcie, iż zachodzą przesłanki do wzruszenia decyzji organu rentowego.

W świetle poczynionych ustaleń za oczywiste należy uznać to, że skarżący wnosząc o ponowne ustalenie podlegania ubezpieczeniom społecznym, nie uczynił zadość wymogom art. 83a ustawy systemowej i nie przedłożył żadnych nowych dowodów ani nie wykazał nowych okoliczności rzutujących na ocenę pierwotnie wydanej decyzji organu rentowego. Przesłanki te nie zostały stwierdzone ani przed Zakładem Ubezpieczeń Społecznych, ani przez sądem ubezpieczeń społecznych, mimo aktywności odwołującego się w zakresie postępowania dowodowego.

Błędne jest twierdzenie, że zaniechanie zmiany decyzji odmawiającej ponownego ustalenia podlegania skarżącego ubezpieczeniom społecznym było rażącym zaniedbaniem Sądu drugiej instancji, co *prima vista* dostrzec można po lekturze uzasadnienia zaskarżonego wyroku w zestawieniu z argumentacją zaprezentowaną przez odwołującego się we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Mając powyższe na względzie, na podstawie art. 398⁹ § 2 oraz art. 98 § 1 i 3 w związku z art. 398²¹ k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

r.g.